

Til Miljøminister Troels Lund Poulsen..

Kronvildt og markskader

Undertegnede er en gruppe af landmænd og lodsejere som har jord i umiddelbar tilknytning til den vestlige del af Gludsted Plantage – der er et af kronvildtets kerneområder i Midtjylland. Vi ligger dermed i ”frontlinjen” i konflikten mellem almene naturinteresser og privatøkonomiske

landbrugsmæssige hensyn, da vi – om nogen – i dagligdagen mærker effekten af de grønne organisationers årelange ønske om mere kronvildt i den danske natur.

Grunden, til at vi på denne måde henvender os til dig, er den tiltagende frustration og afmagt vi føler i forhold til den retsløshed vi opfatter os som værende udsat for, hvor vi - uden at være blevet hørt - ensidigt er blevet pålagt, at afholde de økonomiske omkostninger ved de uacceptabelt store afgrødeskader den stærkt voksende kronvildtbestand påfører os.

Kronvildt i bygmark, Gl Kjørshovedgård v.Gludsted Plantage, Juni 2008

Lidt historie.

Flere af os har på tættest hold gennem de seneste 50 år fulgt, hvordan krondyrene er gået fra - inde i skovene - at have været betragtet som skadevoldende vildt, til at være et sjældent og nærmest eksotisk indslag i den stedlige natur og videre frem til i dag, hvor det uden sidestykke er den mest dominerende vildtart i området.

Op gennem 50'erne og 60'erne drev man en ganske konsekvent jagt på krondyrene på statens arealer, da man i skovbruget betragtede dem som skadevoldere p.gr.a. bidning i nykulturer og barkskrælning i bestående bevoksninger. Der var ikke tale om, at man ønskede at udrydde bestanden, men man holdt den på en størrelse inde i skoven, så de omkringliggende landbrugsarealer sjældent - om overhovedet – blev besøgt af vildtet. Kronvildtet blev derfor af naboerne udelukkende betragtet som spændende og - i jagtmæssig sammenhæng - meget sjældent og attråværdigt vildt.

Fra begyndelsen af 70'erne og 25 år frem i tiden blev jagten i statsskoven lidt mere tilbageholdende, hvilket snart bevirkede fremgang for bestanden. I den periode begyndte vi, som jordbrugere i

området, at få et lidt mere nuanceret billede af krondyrene, da vi fandt ud af, at under de rette forhold – eksempelvis tørke hvor fødemulighederne i skoven var begrænsede – kunne dyrene i visse afgrøder optræde i så stort tal, at de kunne udrette betydelige skader. I det samlede billede var det dog sådan, at problemerne skiftede fra år til år. Det ikke var de samme lodsejere og de samme arealer og afgrøder, der blev ramt hvert år. Dyrene flyttede præferenceområde, så selvom skaderne ind imellem opfattedes som økonomisk belastende, så opvejedes de over tid af et større jagtmæssigt udbytte, som tilfredsstillte en personlig interesse eller som kunne omsættes i større indtægter fra jagtlejen. Der var i denne periode ikke tale om, at det – fra et økonomisk synspunkt – optimale afgrødevalg på markerne var truet. I enkelte afgrødetyper kunne det dog være nødvendigt med afværgeforanstaltninger, som i langt de fleste tilfælde så også var virksomme.

I løbet af de sidste 10 – 15 år har billedet derimod ændret sig radikalt. P.gr.a. en meget restriktiv afskydningspolitik i statsskoven har vi oplevet en kraftig forøgelse af bestanden, hvorved markskaderne er gået fra at være en kilde til irritation, til i dag at være så betydelige, at tabene på nogle arealer går fra 50% udbyttenedgang til total ødelæggelse, og hvor problemerne i nogle afgrøder ikke længere begrænser sig til marker i umiddelbar tilknytning til skoven men også omfatter arealer op til 1-2 km væk.

Grovfoderafgrøder som majs og roer kan det ud fra en omkostningskalkulation ikke længere forsvares at placere på marker op til skoven, i kløvergræs registreres omfattende skader. Salgsafgrøder som kartofler og raps er væk for længst.

Vintersædsmarker skades i løbet af vintermånederne så meget, at det ofte er tvivlsomt, om der er noget at starte op med

til foråret. Den eneste kornafgrøde, det hidtil har været muligt at få nogenlunde uskadt frem til høst, er vårbyg, men indenfor de seneste år har vi oplevet, at også denne afgrøde skades voldsomt – i enkelte tilfælde totalt – i ugerne umiddelbart før høst, hvor dyrene plukker aksene på en del af planterne – p.gr.a. det høje proteinindhold - mens resten trædes ned.

Status i dag.

Fra at dyrene blev set i flokke på 10 – 20 stk. er det i dag almindeligt at se 70 – 100 dyr på samme mark, i nogle tilfælde kan der på enkelte aftener i månederne juni-juli tælles over 200 dyr. Det er på en del af arealerne omkring skovene ikke længere muligt på forhånd at lave en blot nogenlunde sikker kalkulation på almindelige markafgrøder. Det frie afgrødevalg eksisterer i større og større områder ikke længere.

Udsnit af kronvildtrudel, ca 90 dyr, Gl.Kjærshovedgård. Juni 2008

Glidende ekspropriation.

Med de stærkt stigende omkostninger til udsæd, gødning, kemikalier, løn- og maskinomkostninger, planteavlens på det seneste har oplevet, er der allerede nu arealer, hvor det ud fra almindelige dækningsbidragsberegninger ikke længere er hensigtsmæssigt at opretholde en normal landbrugsmæssig drift, men hvor dette sker udelukkende for at opfylde gældende lov omkring miljøgodkendelser i forhold til udbringning af husdyrgødning og EU's regler for enkeltbetalingsordningen (ha-støtte). Dette er selvsagt ikke økonomisk holdbart på længere sigt, og vil under alle omstændigheder ophøre første gang arealerne bliver handlet. Så ikke nok med, at de nuværende ejere må tåle tab på den løbende drift, de må også imødesee et betydeligt lavere provenu ved salg, hvor de hårdest belastede områder vil overgå til naturområder, enten ved tilplantning eller braklægning. Der kan også i enkelte tilfælde blive tale om en betydelig afskrivning på driftsbygninger, i det omfang disse knytter sig til den nuværende udnyttelse af markerne – primært husdyrproduktion.

Det er vores påstand, at man på denne måde kan tale om, at der sker en glidende, erstatningsfri ekpropriation, idet det vil være de nuværende ejere, der alene kommer til at bære omkostningerne ved en erklæret almen interesse i den voldsomme bestandsfremgang for kronvildtet, vi oplever i vores område i disse år.

Truet retssikkerhed.

Denne voldsomme bestandsfremgang er – efter vores vidende – ikke sket på baggrund af en politisk beslutning med en nærmere fastlagt målsætning endsige diskussion af fordele og ulemper. Vi er, som umiddelbart berørt part, på intet tidspunkt blevet hørt om vores indstilling til den forvaltningspraksis, der er forudsætningen for den nuværende situation. Denne praksis udspringer – efter vores mening – af en lettere luftig hensigtserklæring fra Vildtforvaltningsrådet, der udtrykker

Hinder og kalve på sent sået forager. Gl.Kjærshovedgård. Juni 2008

et ønske om en større udbredelse af kronvildt i den danske natur, således det for en større del af befolkningen bliver muligt, at opleve disse i sandhed smukke og imponerende dyr. Et ædelt ønske, som dog ikke ændrer ved den kendsgerning, at man på intet tidspunkt har opstillet en fast målsætning med hensyn til, hvor høj en bestandstæthed (ha skov/dyr) man kan acceptere. Dette er en eklatant fejl, og at den i Vildtforvaltningsrådet er blevet godkendt, også af landbrugets repræsentanter,

ændrer ikke ved den kendsgerning. Der er efter vores opfattelse blevet snorksovet godt og grundigt i timen!

Denne manglende målsætning bevirker, at der er vide grænser for fortolkning, en fortolkning der i dette tilfælde helt og aldeles er blevet overladt til med medarbejdere centralt i Skov- og

Naturstyrelsen. Vi mener, at det faktum, at beslutninger, som har så vidtrækkende konsekvenser for enkeltpersoner og deres privatøkonomi, overlades til ansatte i centraladministrationen, uden at være underlagt politisk kontrol, er stærkt betænkeligt i forhold til retssikkerheden.

Vildtforvaltningsrådets(VFR.) tiltag i forhold til markskadeproblematikken.

Én af undertegnede (Ole Tranberg) sidder som landbrugets repræsentant i Hjortevildtgruppe Midtjylland. Denne gruppe er én af flere grupper, der af VFR er nedsat for lokalt at sikre en etisk forsvarlig jagtudnyttelse af kronvildtet, samt indsamle viden om bestandsstørrelse og udbredelse herunder også omfanget af markskader i landbruget. Der er, i forhold til markskaderne, udelukkende tale om en ”suttekludseffekt”, idet grupperne ikke har nogen som helst kompetence til at iværksætte afværgeforanstaltninger, herunder mulighed for større afskydning. Grupperne har primært synliggjort sig gennem afholdelse af diverse stormøder med indlæg fra de involverede interessegrupper. Symptomatisk for disse møder har været, at når de er foregået i de områder der har en stor kronvildtbestand, så har markskaderne optaget den altovervejende del af den tid, der har været afsat til debat. På den baggrund besluttede den midtjyske hjortevildtgruppe på sit sidste møde, at man ikke ville tage initiativ til møder under den form så længe, der ikke er en permanent og langsigtet løsning på problemerne med markskader.

Gennem samtaler med formanden for VFR, næstformanden i Dansk Landbrug og vicepræsidenten i Danmarks Naturfredningsforening - der også er medlemmer af VFR - fremgår det klart, at man fuldt ud er klar over, at der for enkelte landmænd er tale om massive problemer, men man beklager samtidig, at der ikke kan skaffes økonomiske midler til at kompensere de berørte lodsejere. Man undskylder hermed de manglende initiativer, med miljøministeriets uvilje til at tilføre midler til området, underforstået at kun erstatningsordninger kan løse problemerne. Det er vores helt klare opfattelse, at løsningen kan gøres langt mindre kompliceret og omkostningskrævende, men at tingene strander i VFR enten p.gr.a. medlemmernes uvidenhed eller manglende politiske kompetencer, nok mest det sidste!

Skov og Naturstyrelsen(SN) tiltag i forbindelse med markskadeproblematikken.

Det er i den seneste tid lykkedes repræsentanter for lodsejerne, at få fremført deres problemer i medierne, både lokalt og landsdækkende. Ansatte i SN har her argumenteret for, at landmændene selv bør gøre en større indsats for at komme problemerne til livs, og henviser til, at jagten primært skal foregå på hundyr, for på den måde at begrænse produktionsapparatet. Man henviser endvidere til en dispensationsordning, hvor det er muligt at få lov til at skyde kalve fra d.15. juli og frem til jagtsæsonens start d.1. september.

Der er ingen tvivl om, at begge tiltag kan have en virkning i nogle sammenhænge, men ud fra vores lokalkendskab, mener vi ikke de er tilstrækkelige, bestanden er ganske enkelt for stor. Jagten på kalve og hinder går ind d.1. oktober. På dette tidspunkt har dyrenes trækmønster ændret sig grundlæggende. I vækstsæsonen, når kalvene lige er blevet sat, oplever vi dyrene på marken på alle tider af døgnet, selvom kronvildtet primært betragtes som natdyr. Når vi kommer hen i det tidlige efterår, hvor markerne for kornafgrødernes vedkommende er høstet og natterne bliver længere og mørkere, æder dyrene igen primært om natten. På samme tidspunkt begynder kronvildtets brunstperiode, hvor rudlerne samles i de store og tætte skovområder, så uden for skoven oplever vi kun sporadisk træk primært af yngre handyr. Så alene de nuværende jagttidsregler gør det mere end svært, for os uden for skoven, at gøre noget virkeligt effektivt på dette område. Det er primært inde i skoven, der kan drives en forsvarlig og bestandsregulerende jagt under de gældende forudsætninger!

Med hensyn til jagt på kalve udenfor jagttiden, så skal ordningen administreres af det lokale statsskovvæsen. Lodsejeren skal dokumentere, at man har forsøgt andre afværge - foranstaltninger uden det har virket. Ordningen er ikke tænkt som en bestandsre - guling, men udelukkende som en skræmme -

Dyrene samles midt på marken efter der er affyret skræmmeskud. Gl.Kjærshovedgård. Juni 2008

foranstaltning, hvilket vil sige, at man kun får tilladelse til afskydning af enkelt dyr. Det kan være en udmærket midlertidig løsning for den enkelte landmand, men som en langsigtet løsningsmodel - i områder med en stor bestandstæthed - er den virkningsløs. Fordi man skyder ét dyr ud af 300, holder de resterende 299 altså ikke op med at æde!

Erstatningsordninger.

Det fremføres i debatten igen og igen, både fra repræsentanter for landbruget og repræsentanter fra de grønne organisationer, at løsningen på problemerne, med markskader fra kronvildtet, skal findes i erstatningsordninger, som helt eller delvist skal kompensere de berørte landmænd for de tab, de lider. Det har indtil nu ikke været muligt, at få konkretiseret hvorledes disse ordninger skal udformes endsiige finansieres. Det er et synspunkt, der almindeligvis luftes ved festlige lejligheder – diverse offentlige møder – og der har i årevis været bred enighed om, at det er sådan det skal være, men selv dette lange tidsrum har tilsyneladende ikke været tilstrækkeligt, til at få blot et skitseforslag på bordet.

Som part i sagen har vi da også mere end svært ved at se, hvordan man kan få en retfærdig ordning, der kompenserer tilstrækkeligt uden at kunne misbruges. Hvad er udgangspunktet? Er det som forholdene er i dag, dvs hvor vi allerede har måttet give afkald på det frie afgrødevalg? I så fald må vi allerede erkende et værditab på jorden, som vi ikke får noget for. Hvis ikke, jamen så skal udgangspunktet jo være som forholdene var for 15 år siden, altså hvor arealerne kunne drives økonomisk optimalt med afgrøder, der over tid giver et betydeligt højere dækningsbidrag end kontinuerlig korndyrkning. Som brugere af jorden kan vi også se et scenarium, hvor vi som modydelse for en eventuel erstatningsordning skal afstå vores frie dispositionsret over markerne. Hvordan kan det komme til at påvirke den fremtidige prisdannelse på jorden? Spørgsmålene er mange, svarene tilsvarende få.

Ydermere vil det nok komme som en overraskelse for de færreste landmænd, hvis ikke en sådan ordning kommer til at gå hånd i hånd med et betydeligt bureaukrati og kontrolapparat, og selvom vi da er venlige mennesker, der vil andre det godt, så mener vi alligevel ikke, at vi er sat i verden udelukkende for at skaffe arbejde til konsulenter, bureaukrater og kontrollanter.

Så som udgangspunkt siger vi nej tak til erstatninger.

Bestandstæthed, ha skov/dyr.

I stedet foreslår vi, at det ud fra en analyse af fordele og ulemper, fastslås hvilken målsætning for bestandstætheden der skal gælde i kronvildtets kerneområder. Vi er klar over, at ønsket fra de grønne organisationers side er mere kronvildt på landsplan, og at man via en kraftig fremgang i bestanden i kerneområderne forestiller sig, at vildtet derfra vil sprede sig ud over et større område. Vi mener, at dette er en fejlkalkulation, da det er vores helt klare opfattelse, at selv med det nuværende vildttryk i området, er vi et pænt stykke fra det punkt, hvor krondyrene frivilligt søger ud på mindre lokaliteter. Kronhjortene er - i forhold til mange andre dyrearter - ikke territoriale, men sociale individer, forstået på den måde, at det ikke er afstanden til artsfæller som får dem til at søge andre steder hen, men primært fødetilgængeligheden. Dyrenes foretrukne levested vil altid være store, sammenhængende og uforstyrrede skovområder, er denne forudsætning til stede, så går de gerne lidt længere efter føden.

Set i det perspektiv er vi, efter vores opfattelse, stadig langt fra en bestandstæthed, som naturligt vil få dyrene til permanent at søge ud til andre områder.

Derfor mener vi, det på ingen måde er formålstjenligt med den nuværende bestandstæthed. Man bliver nødt til at differentiere sine virkemidler i forhold til området, dvs ønsker man nyetablering af en bestand i et område, skal man have andre virkemidler (særfredninger, begrænsning af offentlighedens adgang til området indtil bestanden kan betragtes som værende fast etc.) end når man skal håndtere en robust bestand i et område, hvor de må betragtes som værende naturligt forekommende.

Poul Hald Mortensen fra Danmarks Naturfredningsforening har tidligere slået til lyd for, at man målsatte bestandstætheden til 1 dyr/20 ha skov – vi har dog set, at han i den forløbne periode har ændret holdning, det står jo enhver politiker frit for, - så han i dag mener, man skal stræbe efter 1 dyr/10 ha skov.

Hvis vi tager udgangspunkt i den første målsætning – 1 dyr/20 ha skov – så skal bestanden i vores område reduceres med 50%. Det vil alene hjælpe os et godt stykke af vejen mod, at vi alle sammen kan være her. Tager vi derimod udgangspunkt i den sidste målsætning, så skal bestanden bibeholdes på det nuværende niveau. Samtidig har Poul Hald Mortensen dog også erkendt, at den nuværende bestand af kronvildt - i bl.a. Gludsted Plantage - efter DN's opfattelse er for stor! Mon ikke DN lige har brug for en tænkepause!

Vi mener helt klart, at 1 dyr/20 ha skov skal være målsætningen, og for at nå den er det nødvendigt at øge afskydning af dyr betydeligt i forhold til i dag. Skal dette delvist ske udenfor skoven må jagttiderne udvides lokalt, men ellers vil det være inde i skovområderne den største reduktion skal foregå.

Dyrkning af foderafgrøder i skoven.

Det er vores opfattelse, at en reduktion af bestanden af kronvildt til 1 dyr/20 ha ikke skal stå alene. Skal det være en succes, forstået på den måde, at markskaderne reduceres til et acceptabelt niveau, samtidig med at det ikke medfører begrænsede muligheder for den brede befolkning for at træffe dyrene i deres naturlige omgivelser, så skal der flere ændringer i forvaltningspraksis til.

Her mener vi, at et krav til skovejerne i kerneområderne - både private og offentlige - om at etablere fodermarker i omdrift (med tilførsel af gødning) - på min. 5% med mulighed for op til 10% af skovens areal - kan være et tiltag, der yderligere aflaster landbruget i området. Det er vores opfattelse, på

baggrund af den ikke ubetydelige værdiforøgelse tilstedeværelsen af en fast kronvildtbestand har på skovenes salgspris, at dette ikke er et urimeligt forlangende.

I forhold til publikum kan de offentlige skove så samtidig henvise til fodermarkerne, som de områder, hvor der vil være stor sandsynlighed for at se kronvildtet i store dele af sommerhalvåret. Skal dette gennemføres, må der kunne dispenseres fra fredskovloven, ligesom man i statsskovbruget - på de omfattede arealer - skal se bort fra sin certificering, så det bliver muligt at tilføre gødning til fodermarkerne, hvilket udmærket kan ske i form af husdyrgødning således at dyrkningen på statens arealer kan ske ud fra økologiske principper.

Afsluttende betragtninger.

Det er vores håb, at ovenstående ikke har bibragt den opfattelse, at vi ønsker alt kronvildt hen hvor peberet gror, da det på ingen måde er hensigten. Ingen af os ville bo hvor vi bor, hvis ikke naturen og de dyr der lever i den interesserede os, og her giver kronvildtet nogle oplevelser, som vi ikke ville være foruden. Det er blot ødelæggende for hele vores indstilling, når vi gentagne gange oplever nogle interesseorganisationer galoppere af sted mod horisonten, på deres høje hest, for at føre kampen for den gode sag, uden hensyntagen til, at det er andre, der skal betale prisen for deres selvpromovering. Samtidig er vi også af den overbevisning, at selvsamme organisationer tit, på denne måde, skader deres egen sag mere, end de er klar over ved at være unødigt konfrontationssøgende. Indimellem kan man godt få den opfattelse, at lederne søger konfrontationen udelukkende ud fra den betragtning, at er der ingen krig, er der ikke brug for generaler. Ser vi på de tilkendegivelser, vi får fra især DN's folk lokalt og også i hjortevildtgruppen, så er der en helt anden forståelse for vores situation, og de tiltag vi mener er nødvendige. Så meget desto mere beklageligt er det, at de afværgeforanstaltninger vi sætter i værk (hegnssætning, gaskanoner etc.) kan være med til at begrænse eller ødelægge den naturoplevelse disse mennesker kan have i netop deres lokalområde.

Det er vores forventning, at du som miljøminister vil være behjælpelig med at løse disse knuder, hvilket efter vores opfattelse bedst gøres ved, at give et indtil nu handlingslammet VFR et pålæg om, snarest at finde nogle konstruktive og fremadrettede løsningsmodeller til afhjælpning af den situation, vi befinder os i. Vi vil gerne bidrage til løsningen, men vi hverken kan eller vil bære alle byrderne alene.

Med venlig hilsen

Bilag: 1 stk dvd med optagelser af kronvildt i økologisk triticale/havremark juli 2007 hos Bo Lauritsen, Jægerprisvej 6, 7441 Bording.

Ovenstående henvendelse er tilsendt Vildtforvaltningsrådet og Formandsskabet f. Dansk Landbrug til orientering.

Henvendelsen er endvidere tilsendt som baggrundsmateriale til følgende medier: DR1 Nyhederne, TV2 Midt-Vest, P4 Midt-Vest, JP, Politikken samt Midtjyske Medier.

Evt. uddybende spørgsmål eller kommentarer kan rettes til Ole Tranberg på tlf 97140177/61745070 eller mail: ole.tranberg@mvb.net